

İNSANLARI UYANDIRMAK

“İş, olanı belirtmekle bitmiyor. Derde deva aramak gerek...”

ORHAN VELİ

Yayına Hazırlayan:
Aydan Burcu Özdem

telgrāfhane
yayınları

İçindekiler

<i>Orhan Veli</i>	9
<i>Okuma Yazma Düşmanı Bir Milli Eğitim Bakanı</i>	17
<i>Orhan Veli Cevap Veriyor</i>	20
<i>Din İnkılabı</i>	23
<i>Başbakanın Nutku</i>	26
<i>Demokrasi Sayısı</i>	29
<i>Ölü Doğmuş Çocuklar</i>	33
<i>Yanlış Bir Yol</i>	36
<i>Pompei'nin Son Günleri</i>	38
<i>İrtica Kötü mü?</i>	39
<i>Yeni Adam</i>	41
<i>Kurtuluş Yolu</i>	43
<i>Halk İçin</i>	46
<i>Madde-Ruh</i>	49
<i>Yirminci Yüzyılın Ortasında İnsan Hakları</i>	52
<i>Neler demişler?</i>	55
<i>Antigone ve Scapin'in Dolapları</i>	56

<i>Halktan Çözülen Aydın</i>	58
<i>Yeni Adam</i>	61
<i>Demokraside Kahramanlık</i>	62
<i>Bir Münazara Dolayısıyla</i>	65
<i>Grev mi, Grev Hakkı mı?</i>	67
<i>Nasrettin Hoca ve Yeni Adam</i>	68
<i>Sebilürreşad'ın Meseleleri</i>	71
<i>Birbirine Bağlı İşler</i>	74
<i>Cümbüşlü Bir Kitap</i>	76
<i>Gelecek Günlerin Yakın Tarihi</i>	79
<i>14 Mayıs</i>	81
<i>Mahmut Makal'ın Yurt Sevgisi</i>	84
<i>İlgililer Okusun</i>	86
<i>Nâzım Hikmet</i>	88
<i>İrtica Canlanıyor</i>	89
<i>Şiir Yolu ile Tanıtma</i>	90
<i>Tarafsızlar</i>	93
<i>Gene Sebilürreşad</i>	96
<i>Aşırı</i>	97
<i>Halk Kültürü</i>	99
<i>Nâzım Hikmet Meselesi</i>	102
<i>Rüyada... Görmek</i>	104
<i>Mahmut Makal Serbest Bırakılmış</i>	105
<i>1950 Seçimleri</i>	109
<i>Nelere Bağlanmalı?</i>	111

<i>Bazı Üniversiteli Gençlere</i>	113
<i>Ezan</i>	116
<i>Ezan Üstüne</i>	118
<i>Yağmurdan Doluya</i>	121
<i>Öğretim ve Zanaat</i>	124
<i>Cumhuriyet Devrinde Şiir</i>	125
<i>Radyoda Alaturka</i>	130
<i>Atatürk'ün Adı</i>	133

ORHAN VELİ

Orhan Veli, arkadaşı Sami Onat'a gönderdiği bir mektupta, yaşamını şu sözlerle özetler:

"1914'te doğdum. 1 yaşında kurbağadan korktum. 9 yaşında okumaya, 10 yaşında yazmaya merak saldım. 13'te Oktay Rifat'ı, 16'da Melih Cevdet'i tanıdım. 17 yaşında bara gittim. 18'de rakıya başladım. 19'dan sonra avarelik devrim başlar. 20 yaşından sonra da para kazanmasını ve sefalet çekmesini öğrendim. 25'te başımdan bir otomobil kazası geçti. Çok âşik oldum. Hiç evlenmedim, şimdi askerim."¹

Bu yaşam özetini biraz açalım:

13 Nisan 1914, Pazartesi günü İstanbul'da, Beykoz'a bağlı Yalıköyü'nde, İshak Ağa yokuşundaki Çayır Sokağı'nda, 9 numaralı konakta doğar. Nüfustaki asıl adı ise Ahmet Orhan'dır. Babasının adı Mehmet Veli olduğundan, soyadı kanunundan önce "Orhan Veli" olarak tanınır. Annesi ise Fatma Nigâr Hanım'dır. Fürüzan Yolyapan ve Yazar Adnan Veli, kendisinden küçük kardeşleridir.

Çocukluğu, Beykoz, Beşiktaş ve Cihangir civarında geçer. 1921'de, Beşiktaş Akaretler İlkokulu'na yazılan Orhan Veli, bir yıl sonra Galatasaray Lisesi'nde yatılı olarak öğrenimine devam eder. 4. sınıfı tamamladıktan sonra ise, öğrenimini, annesiyle beraber gittikleri Ankara'da, Gazi İlkokulu'nda sürdürür. Ardından, Ankara Erkek Lisesi'ne yatılı olarak devam eder. Burada, Ahmet Hamdi Tanpınar, Rıfki Melûl Meriç, Yahya Sâim

1 *Vatandaş* dergisi, 1.1.1951

Ozanođlu, Halil Vedat Fıratlı gibi tanınmış edebiyatçılardan dersler alır.

İlk şiir ve yazı denemelerini de lise yıllarında yayımlamaya başlayan Orhan Veli'nin edebiyata olan ilgi ve yeteneğini pekiştiren, "Garip" akımının doğuşuna zemin hazırlayan önemli bir gelişme ise, aynı yıllarda önce Oktay Rifat'la, ardından Melih Cevdet'le tanışmasıdır. Üç arkadaşı, birbirlerine şiirler okur, dönemin edebi eserlerini inceler, sanat sorunları üzerinde fikir yürütürler. "Sesimiz" adlı bir dergi çıkarır, şiir ve denemelerini burada yayımlamaya başlarlar.

Liseden mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne kaydolar, fakat mezun olmadan, 1936'da Ankara'ya döner, PTT Genel Müdürlüğü Telgraf İşleri Reisliği Milletlerarası Nizamlar Bürosu'nda memuriyet görevine başlar.

Aynı yıl, Yazar Nahit Sırrı'nın önerisiyle *Varlık* dergisinde "Oaristys", "Ebabel", "Eldorado", "Düşüncelerimin Başucunda" şiirleri yayımlanır. Dergi, bununla ilgili olarak, şiirlerin başına şöyle bir açıklama ekler:

"*Varlık*'ın şiir kadrosu yeni ve kuvvetli genç imzalarla zenginleşmektedir. Aşağıda dört şiirini okuyacağınız Orhan Veli, şimdiye kadar yazılarını neşretmemiş olmasına rağmen olgun bir sanat sahibidir. Gelecek sayılarımız onun ve arkadaşları Oktay Rifat, Melih Cevdet, Mehmet Ali Sel'in¹ şiirimize getirdikleri yeni havayı daha iyi belirtecektir."²

1936-1942 yılları arasında, *Varlık* haricinde *Ses*, *Küllük*, *İnsan*, *Gençlik*, *İnkılapçı Gençlik* dergilerinde şiir ve yazıları yayımlanmaya devam eder.

1941'de, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le birlikte "Garip" adlı kitabı çıkarır. Kitap, büyük bir ilgi uyandırır, kısa sürede birçok övgü ve yerginin odağı haline gelir. Özellikle "Kitâbe-i Seng-i Mezar" adlı şiirinde yer alan "Yazık oldu Süleyman Efendi'ye" dizesi dillere düşer, Nurullah Ataç'ın deyiimiyle vapurlara, tramvaylara, kahvehanelere kadar ulaşır.

1 Orhan Veli'nin mahlası.

2 *Orhan Veli, Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Eserleri*, Asım Bezirci, Evrensel Kültür Kitaplığı, Eylül 1995, s. 29

Orhan Veli, 1941 yılında askere gider, terhis olduktan sonra ise 1945-1946 yılları arasında, Hasan Âli Yücel döneminde kurulan, Milli Eğitim Bakanlığı'nun Tercüme Bürosu'na girer. "Milli Eğitim Bakanlığı Dünya Edebiyatından Tercüme" dizisinde Fransızcadan çevirileri yayımlanır. 1942-1948 yılları arasında *Varlık*, *Ülkü*, *Aile*, *Demet*, *İşte*, *Hür*, *Zincirli Hürriyet*, *Ulus* dergilerinde şiir ve yazıları yayımlanmaya devam eder.

Hasan Âli Yücel'in ardından Reşat Şemsettin Sırer'in bakanlık görevine gelmesiyle beraber, Milli Eğitim'de baskıcı bir hava hâkim olur ve bu sebeple Tercüme Bürosu'ndaki işinden ayrılır.¹

1 Ocak 1949'da Ankara'da *Yaprak* dergisini çıkarmaya başlar. Kardeşi Yazar Adnan Veli'nin aktardıklarına göre, derginin neredeyse bütün işlerini kendisi yürütür:

"Derginin yazılarını kısmen kendi yazar, mürekkebini, kâğıdını kendi tedarik eder, mizanpaj, punto ve tashih işleriyle kendi uğraşır, dergiyi kendi dağıtır, parasını kendi toplar, abonesinin ambalajını kendi yapar, postaya kendi götürür verir."²

10 Kasım 1950 gecesi Ankara'da talihsiz bir kaza geçirir. Karanlık bir sokakta yürürken belediyenin kazdırdığı bir çukura düşer, başından hafifçe yaralanır. İki gün sonra İstanbul'a gelir. 14 Kasım Salı günü bir arkadaşının evine konuk olur, burada fenalaşarak hastaneye kaldırılır. Alkol zehirlenmesi tanısıyla tedavi edilir, fakat adli tıp raporlarına göre asıl sebep beyin kanamasıdır. Orhan Veli, çukura düştüğünde başını çarpmış ve bu sırada beyin damarlarından biri çatlamıştır. Sonuç itibariyle şairin beyin kanaması sonucunda vefat ettiği belirtilmiştir.³

36 yıllık kısacık ömrüne, edebiyatımıza bütünüyle yön veren, âdeta bir mihenk taşı olarak kabul edilen şiirleri dışında deneme, hikâye, makale ve çeviri alanlarında da birçok eser sığdırmış olan Orhan Veli'nin vefatı, ülkeyi derin bir hüzne boğar. 17

1 Bezirci, a.g.e., s. 18

2 *Orhan Veli* İçin, Adnan Veli Kanık, Yeditepe Yayınları, 1953, s. 13

3 *Acı bir Ölüm Olayı*, Antoloji, Sönmez, Cemil ve Özdamar Necmettin, Sayı 1, 1981, s. 36

Kasım 1950'de Beyazıt Camii'nde kılınan cenaze namazı ardından, naaşı Rumelihisarı Mezarlığı'na defnedilir.

ESERLERİ

Şiirleri:

Garip, 1941

Vazgeçemediğim, 1945

Destan Gibi, 1946

Yenisi, 1947

Karşı, 1949

Nasreddin Hoca Hikâyeleri, 1949

Bütün Şiirleri, ilk baskı, Varlık Yayınları, 1951 (1949-1950 arasında yazıkları, vefatından sonra bir araya getirilmiştir.)

Nesirleri:

Nesir Yazılar, 1953

Edebiyat Dünyamız, *Bütün Eserleri I*, haz. Asım Bezirci, 1975

Bütün Yazıları, Can Yayınları, I, "Sanat ve Edebiyat Dünyamız", II, "Bindiğimiz Dal" (Derleyip Düzenleyen, Asım Bezirci, 1982)

Çeviri ve Derlemeleri:

Fransız Şiir Antolojisi, 1947

La Fontaine Masalları, 1948

Batıdan Şiirler, 1953

Bir Kapı Ya Açık Durmalı Ya Kapalı, 1943 (Alfred de Musset'nin bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Barberine, 1944 (Alfred de Musset'nin bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Scapin'in Dolapları, 1944 (Molière'in bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Sicilyalı Yahut Resimli Muhabbet, 1944 (Molière'in bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Tartuffe, 1944 (Molière'in bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Versailles Tuluatı, 1944 (Molière'in bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Turcaret, 1946 (Alain-Rene Lesage'den bir çeviridir.)

Saygılı Yosma, 1962 (Jean Paul Sartre'den bir çeviridir.)
Antigone, 1962 (Jean Anouilh'den bir çeviridir.)
Üç Hikâye, 1945 (Gogol'un Üç Hikâye'sinin çevirisidir.)
Hamlet ve Venedikli Tacir, 1949 (Charles Lamb'in yazdığı bir hikâyenin çevirisidir.)
El Kapısında, 1994 (Turgenyev'in bir tiyatrosunun çevirisidir.)

Öykü:

Hoşgör Köftecisi

Mektupları:

Şevket Rado'ya Mektuplar, 2002

Yalnız Seni Arıyorum, 2014

“Orhan Veli yiğitçe safını seçti: Yobazlığa, ırkçılığa, inkılap düşmanlarına karşı komak için kendini cömertçe harcadı.

Neden açıkça söylenmesin?

Tek serveti, sevdiği birkaç yağlıboya resmi satarak,
yemekten, giymekten geçerek işine devam etti.

Çeşitli curnallara, hapis tehditlerine kulak asmadan,
yılmadan dergisini çıkardı. Hem de nasıl,
bir halk türküsü söylercesine...”

Abidin Dino

Son Yaprak

1 Şubat 1951

OKUMA YAZMA DÜŞMANI BİR MİLLİ EĞİTİM BAKANI¹

Sabahattin Eyubođlu “Okur Yazarlar ve Köy Enstitüleri Sadlı uzun bir yazısında okumuş yazmış devletlilerle cahil halk arasındaki açıklığın tarihimiz boyunca kapatılmadığını söyledikten sonra sözü bugüne getiriyor, diyor ki:

“Türk inkılabı, okuryazarlığı, yeni manasıyla, çoğunluğa mal etme gayreti olarak tanımlanabilir. Atatürk ve İnönü, Cumhuriyet’in ilk günlerinde okuryazarlığın büyük kitleye, yani köylüye ulaşmasını, çağdaş bir millet olarak yeniden doğuşumuzun şartı saymışlardı. Yeni devletin bu istikamette gittikçe artan gayretleri nihayet, okuryazarlarla köylüler arasındaki utanılacak ayrılığın yakın bir gelecekte ortadan kalkacağı ümidini uyandırmıştır. Köy enstitüleri bu ümidin ta kendisidir.”

Sabahattin Eyubođlu, okuryazarlığı büyük kitleye ulaştırma gayretinin bugünün mühim davalarından biri olduğuna inanan tek insan değildir. Bugünkü dünyanın bütün ileri fikirli insanları, insanlığı refaha götürecekle olan yolun bu yol olduğunı kaç defa söylediler. Geçen sene Londra’da toplanan milletler arası eğitim konferansında, Birleşmiş Milletler delegeleri, yalnız köy enstitüleri davamızla ilgilenmişler, köylüyü kalkındırma yolundaki teşebbüslerimizi takdirle karşılamışlardır. Bu demokratça hare-

1 Bahsi geçen Millî Eğitim Bakanı, VII., VIII., IX. Dönem Sivas Milletvekilliği görevinde de bulunmuş, Reşat Şemsettin Sirer’dir. (1903-1953)

ketimizin zaman zaman başka ağızlar tarafından da desteklendiğini duyduk. Hür Fransa'nın en büyük şairlerinden Aragon, UNESCO'nun tertiplelediği konferanslardan birinde aşağı yukarı bu bahse temas etti, kültürü mümtaz bir sınıfın eline veremeyeceğimizi, onun bütün insanların malı olduğunu söyledi. Bunları duydukça kendimizin de dünyanın gidişine ayak uydurmaya başlamış bir millet olduğunu düşünüp seviniyorduk. Belki de yakın zamanda milletimizi muasır medeniyetler seviyesine yükselmiş görecektik. Gelgelelim, 5.2.1947 tarihli *Vatan* gazetesinde şöyle bir haber okuduk:

“Milli Eğitim Bakanlığı Köy Enstitülerinde bundan böyle yalnız mektep kitaplarının okutturulmasına dikkat edilip diğer kitapların talebelere okutturulmasını menetmiştir.”

İlkin bir şaşık, inanmak istemedik. Böyle bir rivayet Abdülhamit devrinde çıkmış olsaydı belki inanılabilirdi. Ama bugün, Cumhuriyet devrinde, bütün dünyanın demokratlaşma yolunda doludizgin ilerlediği bir zamanda bu habere nasıl inanılır? Milli Eğitim Bakanlığı'nın böyle bir karar vermesine imkân bulunmadığına göre safdilliği *Vatan* gazetesine verdik. Kabahati, böyle bir haber uydurmanın saçmalığını fark edemeyecek kadar gafil bir muhabirle o haberi ciddiye alıp sütunlarına geçiren gazete idarecilerinde bulduk. Öyle ya, bu okuma yazma yasağını çıkararak bakanlık bir Gümrük Bakanlığı, bir İçişleri yahut bir Dışişleri Bakanlığı olsaydı insan yine bir an düşünürdü. Ama değil, Milli Eğitim Bakanlığı, yani tek vazifesi milleti okuttuktan ibaret olan bakanlık! Tabii inanmadık, inanmadık ama arkası da çıkmadı. Haber, uydurma olsaydı, elbette bir yalanlayan bulunurdu. İster istemez inanmak zorunda kaldık. O sırada başka bir yazı daha okuduk. Bu sütunlarda geçen hafta yayımlanan bu yazı Vietnam murahhas heyeti başkanının Fransa'da verdiği bir konferansın hülasasıydı. Konferansçı *La Pensée* dergisinin 8'inci sayısında çıkan bu konferansında memleketinin sömürgeci Fransa'nın idaresi altında neler çektiğini, halkın rahat ra-

hat sömürülebilmesi için okuyup yazma ile nasıl cenkleşildiğini anlatıyordu. O yazıyı okuyunca kendi kendimize sormaktan kendimizi alamadık. Yoksa dedik, Türk milleti de Milli Eğitim Bakanlığı'nın sömürgesi mi oluyor?

Hür, 15.2.1947

ORHAN VELİ CEVAP VERİYOR

Gazetenizin birinci sayısında yazarlarınızdan biri benden bazı sualler soruyor. Ama sonunda, “Büyük adam olduğu için belki de suallerimize cevap vermeye tenezzül etmez.” diyor. Estağfurullah! Hiç de büyük adam değilim. Onun için, sorduğu şeylere teker teker cevap vereyim. Yalnız, bu cevabın o yazıyı okumuş olanlar tarafından, yani sizin gazetenizin okuyucuları tarafından okunmasını isterim. Bu itibarla mektubumun, Matbuat Kanunu’nun 48’inci maddesinin hakiki veya hükmi şahıslara bahsettiği cevap verme hakkına dayanarak, gazetenizin ilk çıkacak sayısının aynı sayfasının aynı sütununda, aynı punto ile ve hiçbir yeri değiştirilmeden neşrini, neşrinden imtina halinde de imtina¹ sebebinin mahalli Cumhuriyet Savcılığı’na bildirilmesini rica ederim.

Yarım yamalak bildiğim dillerden eserler, rubailer tercüme etmeye kalkıyormuşum. Olabilir. O dilleri hiç de bilmeyebilirim. Kelimelerini öğrenmek için lügate bakarım, cümle teşkillelerini anlamak için ötekine berikine sorarım, ama gene de tercüme ederim. Tenkit etmek isteyenler alırlar o tercümelemleri, asıllarıyla karşılaştırırlar, yanlışları varsa bulurlar, kötü yerleri varsa tespit ederler, gösterirler. Ellerinden gelirse daha iyisini yaparlar. Tenkit eseri tenkitle olur; hiç tanımadığı bir şahsın hiç bilmediği hususiyetlerini² ileri sürmekle değil. Herhangi bir dili çok iyi bilir diye tanınmış bir zatın tercüme ettiği bir eser yanlışlarla dolu

1 Kaçınma, vazgeçme, geri durma.

2 Özellik.

olsa bu eseri, o zat o dili çok iyi bilir diye, hoş mu göreceğiz?

Sonra, Türkçe kitabına şiirimin alınmış olması meselesine gelince. Bu bir eş dost himmeti¹ imiş. Evvela, pesin peşin, şunu söyleyeyim ki, Türkçe kitabını yazan zatın ne yüzünü görmüşümdür ne de adını bilirim. Böyle bir meçhul dostun ne gibi bir himmeti olabilir, anlayamıyorum. İtiraz sebebi benim yaşımda bir insanın mektep kitabına alınması meselesi ise o da pek o kadar yadırganacak bir hal olmasa gerek. Çünkü bizden evvelki nesillerin yazıları mektep kitaplarına alındığı zaman yazarların çoğu benden daha gençtiler. Bütün bunlardan başka mektep kitabına girmenin benim için hoş bir şey olmadığını da ilave edeyim. Mektep kitabındaki yazımın talebe için ne kadar sevimsiz bir şey olduğunu kendi talebelik hayatımdan bilirim. Yazılarımı okuyacak olanların onları bir zorlamayla değil, arzu ile okumalarını isterim.

Şimdi asıl meseleye, yani asıl sorulan şeye geliyorum. Mektep kitabında yazısı olan bir insanın, yani benim, bir başka kitabında açık saçık şiirleri varmış. Bu kitabı çocuklara okumaları şart değil. Sanat meselesi ile ahlak meselesinin birbirinden ayrı şeyler olduğunu öğrenememiş bir Türkçe öğretmenin kitabımı değil okutmak, eline bile almasına gönlüm razı olmaz. Ne okusun ne de okutsun. Yalnız, hocanın talebelerine okutacağı kitapları seçmekte bir hayli güçlük çekeceğini sanıyorum. Aşk-ı Memnu'da bazı sahneler vardır. Eserin kahramanı olan genç kadın ayna karşısında soyunup çıplak vücudunu seyrederek. Bu sahne sayfalarca anlatılır. Bir başka yerinde de romancı, kadınların kendi aralarındaki muaşakalarını² tasvir eder. Peki, ne olacak şimdi? Mektep kitabına Halid Ziya'dan parça alamayacağız, çocuklara onun kitaplarını okutamayacağız demek. İyi ama, gürültüye giden yalnız Halid Ziya mı? Öbür edebiyatçılarımızda da böyle şeyler yok mu? O halde onları da okutmamak lazım. Mesela baştan başa erkek aşkıyla dolu olan Divan şiirimizin adını bile anmamalıyız. İyi! Kitap okutmamak için bir çare daha bulundu demektir.

1 Lütuf, yardım, kayırma.

2 Sevişme.

Şimdi o yazıyı yazıp bana o sualleri soran zata hitap ediyorum. Dostum, küçük hırslar yüzünden büyük gafletlere düşüyorsunuz. Benim şahsım mühim değil; ben kötü de olabilirim. Mühim olan memleket meseleleridir. Bilmiyorum genç misiniz, ama gençlik namına gençlikle konuşuyorsunuz. Zihniyetinizin birçok genci irticaa¹, taassuba² sürükleyebileceğini fark etmelisiniz. Milli davaları savunmak için çıkan bir gazetede millete geriliği, bozgunculuğu değil, ileriye, aydınlığı gösteren yazılar yazmalısınız.

Yazınızın bir yerinde de benim büyüklerle dost olduğumdan bahsediyorsunuz. Bunu söylemekle de çok ayıp ediyorsunuz. Ben büyük adam diye kimse tanımıyorum. Bir yurttaş olmak sıfatıyla herkes kadar ben de büyüğüm. Cumhuriyetle idare edilen bir memlekette, üstelik halkçı bir memlekette, herkesin birbiriyle eşit olduğunu unutmamanızı rica ederim.

Milli Birlik, 1.4.1947

1 Gericilik.

2 Bir düşünceye körü körüne bağlılık.

DİN İNKILABI

A hir ömründe tövbekâr olmaya niyetlenmiş bir milletvekilinin takriri¹ üzerine Milli Eğitim Bakanlığı ulum-i diniye² tedrisatının³ cevazına⁴ dair bir fetva çıkardı. Gerçi bütün inkılaplar Ankara'dan çıkar. Ama İstanbul da bunca yıllık mazisi olan bir şehir, hangi işte Ankara'dan geri kalmak ister. Bunu türlü vesilelerle ispat da etmemiş midir? Mesela 31 Mart inkılabı bu şehrin eseri değil miydi? Atatürk sağ olmasaydı Kubilay hadisesinde Menemen'den geri mi kalırdık? Köse hocaları, demir hafızları, yeşil imamaları hangi şehir yetiştirdi? Bu kadar şanlı bir tarihi olan İstanbul'un bu son inkılapta da kendini göstermesi lazımdı. Nitekim gösterdi de. Bir hızda çıkardığımız mecmualardan birkaç tanesinin adını sayayım: *Hakikat Yolu*, *Şark Yolu*, *Hakka Doğru*, *Küçük Gazete*. *Sırat-ı Müstakim*⁵'lerden, *Beyan-ı Hak*⁶'lardan, *Sebilürreşad*'lardan hiç de aşağı olmayan bu gazeteler şimdilik sadece bir başlangıçtır. İleride daha nelerimiz, nelerimiz olacak; göreceksiniz.

1 Bildirmek.

2 Din bilimleri.

3 Öğretim.

4 İzin.

5 İslamcılık fikrini yaymak için 1908 Ağustos'unda Mehmet Âkif Ersoy'un desteği ile Eşref Edip Fergan'ın başyazarlığında *Sırat-ı Müstakim* adıyla çıkarılmaya başlanan ve Milli Mücadele yıllarında öncü yol oynayan dergi.

6 *Beyan-ı Hak*: 1908-1912 yılları arasında yayın hayatını sürdüren, yazarları arasında Mustafa Sabri Efendi, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır gibi isimlerin yer aldığı dergi.

Amerikan Yardımı

Amerikan yardımını biliyorsunuz. Bu yardımdan dolayı Amerikan milletine minnettarız. Minnettarlığımızı dünyaya Başbakanımızın ağzıyla ilan ettik. Ayrıca Maliye Bakanımızın da bu mevzuya temas eden bir demecini okuduk. O demece göre Amerikan yardımına 7 Eylül kararlarının tesiri olmuş. Sayın bakan fazla tevazu gösteriyor. Çünkü 7 Eylül kararları öyle Amerikan yardımıyla falan ölçülecek kadar küçük şeylerden değildir. O kararların ehemmiyeti, bize, değil yalnız Amerika'nın, bütün dünyanın merhametini kazandıracak kadar büyüktür.

Misafirperverliğimiz

Milli Eğitim Bakanı Bay Reşat Şemsettin Sirer, bir talebe dergisinde, tahrir vazifesine benzer bir yazı neşretti¹. "Sovyet Tehditlerinden Niçin Korkmuyoruz" adını taşıyan bu yazıda Bay Sirer dış politika meseleleriyle askerlik bahislerine temas ediyor. Bu arada da milletimizin kahramanlığını, cengâverliğini övüyor. Şüphesiz söyledikleri doğrudur. Fakat Bay Sirer'in bu yazısı bana biraz mevsimsiz göründü. Son günlerin siyasi olayları karşısında Sovyet tehditleri dolayısıyla Türk milletinin kahramanlığını değil, Amerikan yardımı dolayısıyla misafirperverliğini anlatan bir yazı neşreylemeliydi.

Bindiğimiz Dal

İstanbul'da bir filmin gösterilmesi yasak edildi.² Ne filmi gördüm ne de mahiyetini³ biliyorum. Onun için filmde bahsedemeyeceğim. Yalnız, *Vatan* gazetesinde çıkıp bu yasağın konmasına sebep olan yazıyı okudum. O yazıda, adı bilinmeyen bir yazar, bu filmin bir propaganda filmi olduğunu, ilgili makamların bu türlü yayın vasıtalarına karşı biraz daha dikkatli davranması gerektiğini söylüyordu. Bu yazıyı neşreden gazete, sözüm ona, demokrasi

1 Yayınlamak.

2 İlya Volyobin'in *Pobdeya* adlı yapıtından sinemaya uyarlanan, Zoltan Korda'nın yönetmenliğini yaptığı film.

3 Asıl, öz, nitelik.

müdafii¹ idi. Kanunların sıklığından bahseder, serbestçe konuşmadığından yanar yakılırdı. O yazıdaki sözleri mesela başbakan söyleseydi kötü kişi olurdu. Başkalarında kabahat saydığı bir hali *Vatan* gazetesi nasıl oluyor da üstüne alabiliyor? Bu bir gaflet mi yoksa? Yoksa farkında olmadan bindiği dalı mı kesiyor? Herhalde öyle olacak. Öyle olduğunu aynı yazıda kırılan başka potlardan da anlıyoruz. Mesela deniyor ki: “Bu film bir başka Garp memleketinde gösterilebilir. Çünkü orada halkın siyasi terbiyesi yüksektir. Halbuki bizim halkımız henüz o seviyeye yükselmemiştir. Bu itibarla bu film bizde gösterilemez.”

İyi ama aynı gazetenin seçimler sırasında siyasi terbiyesinin yüksek olduğundan bahsettiği halk, aynı halk değil miydi?

Veren Kim, Kullanan Kim?

Halk Partisi hükümetinin Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sıralı ile Demokrat Parti'nin listesinden milletvekili çıkan Cihad Baban'ın², yani iki ayrı saftan politika adamının, kim bilir nasıl bir zihniyetle birleşip müştereken yazı yazdıkları bir gazete-*de Hür* gazetesinin kapanmasının gençlik arasında memnunluk uyandırdığından bahsediliyordu. O gençlerle konuştum. Dedim ki: “Niçin memnun oldunuz? Hür gazetesi vatan haini bir gazete değildi. Memleket meselelerini her şeyin üstünde tutan, tek gayesi milleti aydınlığa, hürriyete ulaştırmak olan bir gazeteydi. Yoksa siz hürriyete mi düşmansınız?” Onlar da dediler ki: “Bizim millete hürriyet yaramaz. Başımıza ne geldiyse hürriyet yüzünden geldi. İşte, memleketin halini görüyorsunuz. Hürriyet vermeseydik bu softalar, bu yobazlar türeyip din, din diye bağrabilirdiler miydi?”

Din davasını ortaya çıkaran, hatırımda kaldığına göre, Halk Partisi'ydi. Yoksa hürriyeti biz veriyoruz da ondan yalnız Halk Partisi mi istifade ediyor?

Zincirli Hürriyet, 5.4.1947

1 Savunucu.

2 Milletvekilliği ve bakanlık görevlerinin dışında, *Yeni Sabah* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde yazı işleri müdürlüğü, *Tasvir* gazetesi sahipliği ve başyazarlığı yapmış gazeteci, siyasetçi. (1911-1984)